

Edward Mendyk

Nowe unormowania towarów niebezpiecznych w przewozach kolejowych SMGS

Po rocznym okresie przejściowym, od 1 lipca 2006 r. obowiązkowo obowiązują **Przepisy o przewozie towarów niebezpiecznych**, stanowiące załącznik 2 do umowy o międzynarodowej kolejowej komunikacji towarowej (SMGS)¹. Przepisy SMGS mają zastosowanie dla przewozów z krajami bałtyckimi (Litwa, Łotwa, Estonia) oraz z krajami Wspólnoty Niepodległych Państw i innymi azjatyckimi, w tym z Chińską Republiką Ludową. Ponadto przy przewozie tych towarów obowiązują również przepisy krajowe, m.in.:

- ustawa o przewozie kolejną towarów niebezpiecznych (Dz. U. 2004, nr 97, poz. 962),
- ustawa – Prawo atomowe (Dz. U. 2004, nr 161, poz. 1689 – tekst jednolity),
- ustawa o międzynarodowym obrocie odpadami (Dz. U. 2004, nr 191, poz. 1956).

Nowe przepisy o przewozie towarów niebezpiecznych, wydane przez Organizację Współpracy Kolei (OSŻD), składają się z 7 części zawierających: przepisy ogólne, klasyfikację towarów niebezpiecznych, wykazy towarów niebezpiecznych (tabele A i B), przepisy dotyczące opakowań i cystern, procedury ekspedycyjne, wymagania dla budowy i badania opakowań, w tym cystern oraz przepisy o warunkach przewozu.

Część 1 tych przepisów określa zakres ich stosowania, zawiera w porządku alfabetycznym wiele definicji technicznych i prawnych oraz jednostki miar, a także wskazuje obowiązki uczestników przewozu w zakresie bezpieczeństwa. Podstawową powinnością nadawcy towarów niebezpiecznych jest dostarczenie do przewozu przesyłki spełniającej wymagania załącznika 2 do SMGS m.in. w zakresie opakowania, załadunku do wagonu lub kontenera oraz oznakowania ładunku (pkt 1.4.2.1). Przewoźnik kolejowy, przy przyjęciu do przewozu tych towarów, powinien upewnić się m.in., czy te towary są dopuszczone do przewozu, czy dokumenty zostały sporządzone zgodnie z wymogami umowy SMGS, a także upewnić się o zamieszczeniu aktualnych nalepek ostrzegawczych i oznakowań istotnych w czasie przewozu. Obowiązkiem odbiorcy jest przyjęcie przesyłki oraz usunięcie nalepek z wagonu i kontenera.

W części 2 przepisów zał. 2 do SMGS zamieszczona jest klasyfikacja towarów niebezpiecznych wraz z jej zasadami i przyjętymi kryteriami. Wszystkie towary niebezpieczne również zostały zaliczone do jednej z 9 klas:

Towary niebezpieczne, stwarzające określone zagrożenie, zostały objęte określonym tytułem klasy na podstawie właściwości fizycznych, chemicznych i fizjologicznych. Ponadto materiały, z wyjątkiem zaliczonych do klas 1, 2, 5.2, 6.2 i 7 oraz samoreaktywnych klasy 4.1 są przyporządkowane do grup pakowania na podstawie kryterium stwarzanego przez nie zagrożenia:

- grupa pakowania I – materiały stwarzające duże zagrożenie,

Klasa 1. Materiały wybuchowe i przedmioty z materiałem wybuchowym
Klasa 2. Gazy
Klasa 3. Materiały ciekłe zapalne
Klasa 4.1. Materiały stałe zapalne, materiały samoreaktywne i materiały stałe wybuchowe odczulone
Klasa 4.2. Materiały samozapalne
Klasa 4.3. Materiały wytwarzające w zetknięciu z wodą gazy zapalne
Klasa 5.1. Materiały utleniające
Klasa 5.2. Nadtlenki organiczne
Klasa 6.1. Materiały trujące (toksyczne)
Klasa 6.2. Materiały zakaźne
Klasa 7. Materiały promieniotwórcze
Klasa 8. Materiały żrące
Klasa 9. Różne materiały i przedmioty niebezpieczne

- grupa pakowania II – materiały stwarzające średnie zagrożenie,
- grupa pakowania III – materiały stwarzające małe zagrożenie (pkt. 2.1.1.3).

Grupy te podane są w kolumnie 4 tabeli A wykazu towarów niebezpiecznych (część 3). W końcowej części przepisów dla poszczególnych klas wskazano również nazwy materiałów i przedmiotów nie dopuszczonych do przewozu kolejami.

Część 3 przepisów o przewozie towarów niebezpiecznych zawiera m.in. unormowania dotyczące ich oficjalnej nazwy przewozowej oraz 2 podstawowe wykazy towarów niebezpiecznych: tabelę A z numerem UN i danymi charakteryzującymi towar oraz tabelę B z nazwami towarów w porządku alfabetycznym. Oficjalna nazwa przewozowa danego towaru jest częścią nazwy pozycji w tabeli A napisaną wielkimi literami; część nazwy zamieszczona małymi literami nie jest uważana za element nazwy oficjalnej (pkt. 3.1.2.1). Tabela A wykazu towarów niebezpiecznych w 22 kolumnach zawiera zasadnicze informacje o tych towarach, jak np. numer UN, nazwę towaru, klasę zagrożenia, grupę pakowania, numery nalepek ostrzegawczych, ograniczone ilości towaru, instrukcję pakowania, numer identyfikacyjny zagrożenia wskazany na pomarańczowej tablicy. Informacje te zamieszczone są w poszczególnych kolumnach w postaci cyfr i liter, których objaśnienie jest zawarte w nagłówku kolumny tabeli A. Towary niebezpieczne w tabeli B są podane w porządku alfabetycznym wraz numerem UN i kodem NHM², co ułatwia odszukanie nazwy danego towaru.

W części 4 zał. 2 do SMGS – przepisy dotyczą użytkowania opakowań i cystern, w tym dużych pojemników i opakowań, cystern przenośnych, wagonów – cystern, kontenerów – cystern, włącznie z cysternami typu nadwozie wymienne z tworzyw sztucznych wzmocnionych włóknem. Towary niebezpieczne powinny być pakowane do opakowań wystarczająco mocnych, aby wytrzymać wstrząsy występujące normalnie podczas przewozu. Opakowanie dla tych towarów powinno być wykonane

¹ Biuletyn PKP Cargo SA, B, 2006, nr 5, poz. 12.

² NHM – franc. *Nomenclature harmonisée marchandises* - Zharmonizowany spis towarów

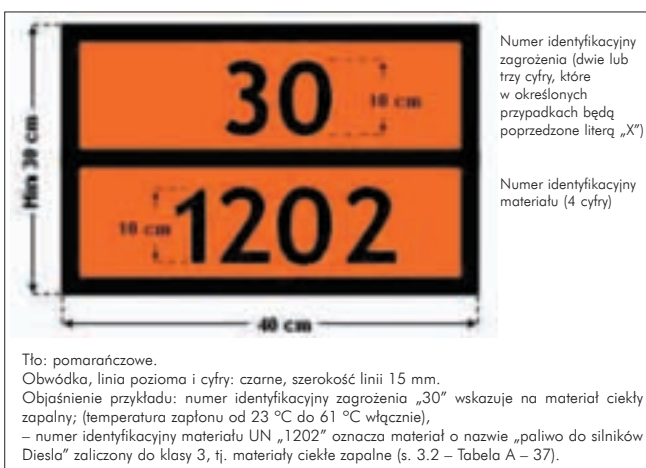
i zamykane w taki sposób, aby w stanie gotowym do przewozu zapobiec ubytkom zawartości w normalnych warunkach przewozu, na skutek wibracji, nagłych zmian temperatury, wilgotności lub ciśnienia. Przepisy te stosuje się zarówno do nowych, używanych, lub naprawionych opakowań, w tym dużych pojemników oraz opakowań dużych (pkt. 4.1.1.1). W tej części zostały też zamieszczone instrukcje pakowania wielu towarów z uwzględnieniem ich grupy pakowania i rodzaju opakowania.

Część 5 zawiera procedury ekspedycyjne dotyczące m.in. pakowania razem kilku towarów niebezpiecznych, w tym towarów promieniotwórczych (klasa 7), powiadamiania właściwych władz o zamierzonym przewozie. Przewóz tych materiałów jest dokonywany z uwzględnieniem przepisów ustawy – Prawo atomowe. Do procedur ekspedycyjnych należy również znakowanie i umieszczanie nalepek ostrzegawczych. Każda sztuka przesyłki powinna być oznakowana czytelnie i trwale numerem identyfikacyjnym zawartego w niej towaru poprzedzonego literami UN, a w razie braku opakowania – bezpośrednio na samym ładunku (pkt. 5.2.1.1). Przy przewozie materiałów klasy 7 każda sztuka przesyłki powinna mieć również trwałą napis informujący o nadawcy lub/i odbiorcy przesyłki.

Nalepki ostrzegawcze na sztukach przesyłki, oddzielne dla poszczególnych klas zagrożeń, mają kształt rombu o długości boku co najmniej 100 mm. Na każdej z nich jest również wskazana klasa zagrożenia. Na wagonie i na kontenerze stosuje się nalepki mające większe wymiary, co najmniej 250 x 250 mm. Ponadto przy przewozie towarów, którym w tabeli A wykazu towarów niebezpiecznych podano numer identyfikacyjny, na każdej ścianie bocznej m.in. wagonu – cysterny i kontenera – cysterny musi być umieszczona tablica pomarańczowa o wymiarach min. 30 x 40 cm (w liczniku – numer identyfikacyjny zagrożenia, w mianowniku – numer identyfikacyjny materiału UN), którą w postaci przykładu przedstawia załączony rysunek. Dodatkowe nalepki ostrzegawcze stosuje się przy przewozie materiałów w stanie podgrzanym oraz przy ograniczeniu możliwości manewrowania wagonami lub ich rozrzędu (pkt 5.3.3 – 5.3.4). Ponadto na wagonach – cysternach kolei 1520 mm przeznaczonych do przewozu niektórych gazów sprężonych, namalowane są wzdłuż zbiornika pasy szerokości 300 mm, np. koloru żółtego (amoniak), ciemno – zielone (chlor) i koloru czerwonego (gazy zapalne). Odpowiednie pasy powinny być naniesione także na wagonach – cysternach kolei 1435 mm.

Zapewnieniu bezpieczeństwa przewozu towarów niebezpiecznych służy również właściwe sporządzenie dokumentu przewozowego m.in. poprzez zakreślenie rubryki 50 listu SMGS oraz naniesienie w rubryce 11 – „nazwa towaru” danych o przewożonym towarze w sposób podany w przepisach pkt. 5.4.1.1.1 zał. 2 do umowy SMGS. W tej części zostały też wskazane przepisy dotyczące przewozów kombinowanych kolejowo – drogowych, przy których używa się formularza przewozu multimodalnego zawartego w umowie ADR.

Przepisy części 6 wskazują wymagania dla budowy i badań opakowań, dużych pojemników do przewozu luzem, opakowań dużych i cystern. Spośród wielu rodzajów opakowań należy wymienić podstawowe grupy: bębny, kanistry i skrzynie, wykonane z rozmaitych materiałów (np. stal, aluminium, sklejka, tektura, tworzywo sztuczne), beczki z drewna, worki (np. tkanina i folia z tworzywa sztucznego, tkanina włókiennicza, papier), opakowania złożone (np. pojemnik z two-

Rys. 1. Przykład tablicy pomarańczowej zawierającej numer identyfikacyjny zagrożenia oraz numer identyfikacyjny materiału UN. Źródło: Przepisy o przewozie towarów niebezpiecznych, Zał. 2 do umowy SMGS, Wyd. Organizacja Współpracy Kolei (OSZD), Warszawa 2005, s. 5 - 21.

rzywa sztucznego) i opakowanie metalowe lekkie (ze stali). Opakowania te poddawane są badaniom odporności na uderzenie przy swobodnym spadku szczelności, ciśnienia wewnętrznego (hydraulicznego) oraz odporności na nacisk przy piętrzeniu. Oddzielnie są podane wymagania dotyczące m.in. budowy i badań opakowań dla materiałów zakaźnych (klasa 6.2) oraz sztuk przesyłki i materiałów promieniotwórczych (klasa 7), a także dużych pojemników do przewozu luzem, opakowań dużych, wagonów – cystern i kontenerów – cystern. Dla tych wagonów przepisy przewidują badania okresowe – jako zasadę – nie rzadziej, niż co 8 lat, a dla kontenerów – co 5 lat (pkt 6.8.2.4.2). Przepisy tej części (zał. 2 do SMGS) zawierają również wymagania konstrukcyjne dotyczące m.in. cystern typu nadwozie wymienne, wykonanych z tworzyw sztucznych wzmocnionych włóknem.

Część 7 przepisów określa warunki przewozu towarów niebezpiecznych, załadunku, wyładunku i manipulowania tym ładunkiem, zarówno w sztukach, jak i towaru luzem w wagonie lub w kontenerze wielkim. Załadunek i mocowanie towarów niebezpiecznych powinno być wykonane zgodnie z wymaganiami przepisów o ładowaniu i umocowywaniu towarów oraz przepisami zał. 2 do SMGS, aby zapewnić stabilność i niemożliwość przemieszczania się ładunku wewnątrz wagonu lub kontenera w czasie przewozu. Przepisy pkt. 7.5.8 normują sprawy oczyszczania wagonów i kontenerów po wyładunku towarów, w tym wskazują zadania stacji granicznych, na których następuje zmiana szerokości torów (1520 mm/ 1435 mm) i związane z tym czynności przeładunku towarów niebezpiecznych „z wagonu do wagonu” innej szerokości torów. Wagon i kontenery po przewozie towarów niebezpiecznych luzem przed ponownym załadunkiem powinny być odpowiednio oczyszczone.

Ta edycja przepisów załącznika 2 do umowy SMGS zawiera w zasadzie identyczny układ treści, jak regulamin RID. Mimo istniejących nadal różnic w szeregu szczegółowych unormowań stanowi to – po wielu latach pracy ekspertów Komitetu OSZD – sukces w zakresie harmonizacji przyjętych wspólnie rozwiązań prawnych i technologicznych wielkich kolejowych systemów przewozowych COTIF oraz SMGS. Znajomość tych przepisów (choć posiadających objętość ponad 950 stron) jest niezbędna w praktyce przewozowej, często również euroazjatyckiej, gdyż zapewnia bezpieczeństwo przewożonego ładunku, realizację procesu przewozowego oraz ochronę ludzi i środowiska naturalnego.